D. 24. marts 2021

Danmarks Naturfredningsforening

DNs

Principper for Naturnationalparker

Baggrund

Den 19. juni 2020 vedtog regeringen og dens støttepartier Danmarks første to naturnationalparker Naturnationalpark Fussingø og Naturnationalpark Gribskov og med Finanslov 2021 blev det vedtaget, at etablere yderligere 13 naturnationalparker. Det er derfor vigtigt, at vi internt i DN har en fælles forståelse af, hvad Naturnationalparkernes centrale formål vil være, og hvordan rammerne for at etablere og siden opretholde dem som beskyttede områder med vildere natur bør være, ligesom det er vigtigt entydigt at kunne beskrive DN's overordnede tilgang over for beslutningstagere, myndigheder og interessenter.

I august 2016 leverede NIRAS en rapport til DN, som skitserede indholdet af tre potentielle Naturnationalparker. Rapporten indeholdt en definition af det ny begreb "Naturnationalpark", der knytter sig til IUCN's definition af "Nationalparker" (Kategori II). IUCN's definition lyder således: "*Store naturlige eller nær naturlige områder afsat til at beskytte økologiske processer i stor skala suppleret af arter og økosystemer, der er karakteristiske for området*".

NIRAS-rapporten opstillede derfor som afgørende forudsætning for de tre skitseprojekter, at "målsætningen er at skabe store sammenhængende områder, hvor biodiversitet og naturlige dynamikker prioriteres højest". I rapporten beskrives de overordnede virkemidler, der indgår i realiseringen af målsætningerne.

I november 2016 besluttede DN's repræsentantskab at bakke op om dette koncept.

Hovedprincipper for Naturnationalparkerne

På baggrund af de principper, der opstilles i Niras-rapporten kan der opstilles følgende, overordnede principper for de kommende Naturnationalparker:

Formål
Det helt overordnede mål er at genskabe *rammerne* for vild natur, der siden igennem naturlig dynamik og balance sikrer en høj biodiversitet, og omvendt at minimere menneskelig indgriben i økosystemet og om overhovedet muligt helt at undgå det. Der kan således ikke ske nogen form for produktion i naturnationalparkerne.

Urørt skov
Hvor det er muligt i forhold til opnåelse af selvforvaltende natur ønskes skove i videst muligt omfang udlagt som urørte, og påvirkning og dynamik alene udmøntet via naturlige processer.

I få tilfælde (f.eks. udbredt forekomst af invasive plantearter) kan gennemførelse af hugst og andre menneskelige indgreb være nødvendige, særligt i en indledende fase.
Det fremgår af Niras-rapporten, at der kan være et vist råderum i forhold til "udtagning af træ til salg". Det er imidlertid ikke foreneligt med et formål om at genskabe og sikre naturlige dynamikker at have et sådant udtag af træ til salg i Naturnationalparker. Dette element indgår derfor ikke som en mulighed i DN's videre arbejde.

Naturlig hydrologi
Genskabelse af en naturlig hydrologi er oftest et helt centralt element i genskabelsen af en naturlig dynamik i området. Der kan være tale om tiltag gennemført ad én omgang i forbindelse med etableringen af Naturnationalparken, eller et forløb der strækker sig over en periode, for at undgå væsentlige utilsigtede påvirkninger af flora og fauna. Men kan også være undtagelser hvor det ikke vil være hensigtsmæssigt, at genskabe fuldstændig naturlig hydrologi, fx af hensyn til den omkringliggende beboelse. Dette understreger, at der fra område til område skal vurderes hvad der er hensigtsmæssigt i forhold til hydrologi.

Hegning og græsningstryk
Et tilstræbt naturligt græsningstryk er altafgørende for at opnå en naturlig dynamik, variation og opretholdelse af biodiversiteten og arternes samspil i en lang række naturtyper. Hegning er dermed et nødvendigt afledt virkemiddel med henblik på at sikre og som oftest øge græsningstrykket og dermed fastholde de planteædere, der udsættes inden for området. *Hvor det vurderes at naturlige processer kan genetableres ved udsætning af større planteædere, kan den gruppe af større planteædere som biodiversitetsforskere har vurderet som naturlig hjemmehørende arter, udsættes.* Hvilke og hvor mange dyr, der i dag kan indvandre af sig selv, og hvilke og hvor mange der skal udsættes i hvilke naturnationalparker, afhænger af arealstørrelsen såvel som de arter og naturtyper, der er evolutionært tilpasset et samspil med de pågældende dyr.

Et ydre hegn skal sikre, at de større planteædere, der udsættes, ikke bevæger sig ud på stærkt trafikerede veje og udgør en trafikrisiko, og at de ikke æder løs af afgrøder og derved ikke blot bliver et problem for landbruget, men heller ikke bibringer Naturnationalparken de manglende økosystemfunktioner.

Til gengæld skal alle eksisterende indre hegn fjernes (f.eks. mindre folde beregnet til sommergræsning og hegn omkring skovpartier, som i dag 'beskyttes' imod dyrene af hensyn til tømmerproduktion). Særligt sårbar og sjælden vegetation og eventuelle skrøbelige kulturminder kan fortsat frahegnes helt eller delvist.

Hegn til kvæg, heste og europæisk bison kan etableres som lave hegn med 1 til 3 strømførende tråde på ca. 90–120 cm og vil ikke på nogen måde udgøre en barriere for anden fauna, men alene holde de større planteædere inde i området.

Hegn til hjortevildt og elg vil være hhv. 190 og 250 cm høje for at sikre, at disse dyr bidrager til et tilstræbt naturligt græsningstryk, der gavner natur og biodiversitet i naturnationalparken, frem for at de forsvinder ud af området. Samtidig udgør hegnet også en beskyttelse af de selv samme arter, som derved bevarer en naturligere fødesøgningsadfærd, idet de ikke kan ty til unaturlig fødesøgning i foderautomater og afgrøder, ligesom de heller ikke bliver kørt over på stærkt trafikerede veje eller bliver stresset og nedlagt under jagt.
Ved etablering af hegn med mulig barrierevirkning for store rovdyr vil DN i de konkrete tilfælde forholde sig til, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt eller ej at etablere passagemulighed for disse. Som udgangspunkt (særligt i meget store områder, hvor byttedyrene kan have naturlig flugtadfærd) skal rovdyrene have adgang til nuværende og potentielle kerne- og yngleområder. Ligeledes skal det sikres, at mindre arter (grævling, ræv mfl) får mulighed for at passere via de gennemføringer der foreligger mulighed for at etablere.

Der bør gælde et generelt princip for naturnationalparker om, at der ikke må anvendes tilskudsfodring af de planteædere i områderne. Hvis dyrebestandene bliver for store i forhold

til fødegrundlaget, bør de reguleres ud fra en af de metoder, som i dag er udbredt andre steder i Danmark og Europa, så ingen dyr lider unødigt af sult. Bestandsreguleringen i naturnationalparkerne kan begrænses til få dage, og vil derfor ikke stresse eller påvirke dyrenes adfærd i tilnærmelsesvis den grad, der kendes fra den frie vildtbane i dag. Derved gavnes også publikums oplevelse, fordi dyrene bliver mere dagaktive, sådan som vi allerede i dag kender det fra de få områder, hvor krondyrene lever i jagtfrie zoner.

Når konkrete forslag til udformningen af naturnationalparker er kendt og i proces, vil DN byde ind med nærmere overvejelser over de eventuelle positive og negative adgangs- og dyreetiske konsekvenser af den valgte hegning fra projekt til projekt. I dette arbejde vil DN tage udgangspunkt i en anbefaling af, at man skal færdes i naturnationalparkerne med omtanke for naturens vildhed.

Størrelse
For at kunne opnå en tilnærmelsesvis naturlig dynamik via helårsgræsning med store planteædere, skal der nødvendigvis være tale om større sammenhængende arealer. Aarhus Universitet har i en rapport anbefalet mere end 1000 hektar sammenhængende arealer, som forudsætning for at kunne etablere selvforvaltende naturområder via store planteædere. For DN er det afgørende, at så mange af områderne som muligt bliver så store som muligt. Potentialet muliggør danske naturnationalparker på både 1.000, 5.000 og 10.000 hektar eller endnu større arealer. Det bør derfor også være et kriterium, at de kommende områder så vidt muligt placeres i – og i direkte tilknytning til eksisterende, værdifulde naturområder.

Samtidig giver et stort antal naturnationalparker en enestående mulighed for langsigtet forskning af tilstræbt vildere og naturligere forhold inden for vidt forskellige naturtyper og med forskellige bestandssammensætninger, som også vil let kunne justeres løbende, hvis det viser sig gavnligt i et biodiversitetsperspektiv. Derfor er det vigtigt, at biodiversitetsforskere inddrages i processen før og under etableringen såvel som i den efterfølgende monitering, så vi kan lære af et stort erfaringsgrundlag.

Planer for fremme af biodiversiteten i de enkelte naturnationalparker
Der bør for hver enkelt ny naturnationalpark udarbejdes forskningsfaglig baserede planer for hvorledes biodiversiteten beskyttes og fremmes i områderne. Udgangspunktet for planerne bør være fremme af biodiversiteten via en naturligere dynamik og ikke nødvendigvis fastholdelse af en bestemt naturtype. Planerne skal bl.a. bidrage til at afklare hvilke større planteædere, det er hensigtsmæssigt - ud fra en forskningsfaglig vurdering – at udsættes i de enkelte naturnationalparker.

Der vil være steder hvor de tiltag der ligger i begrebet naturnationalparker ikke vil være tilstrækkeligt til at sikre beskyttelsen af biodiversiteten, fx på grund af næringsstoffer eller invasive arter. Dette understreger ligeledes behovet for en forskningsfaglig vurdering af om der fx er behov for supplerende tiltag for at sikre biodiversiteten i de enkelte områder der udpeges til naturnationalparker.

I udarbejdelsen af planerne bør der inddrages relevante lokale og nationale interessenter med henblik på at vurdere hvorledes rekreative og kulturminde hensyn kan tilgodeses samtidig med varetagelsen af naturinteresserne, i respekt for og med udgangspunkt i, at naturen har første prioritet i Naturnationalparkerne.

Overvågning

Der bør endvidere for alle naturnationalparker fra starten sikres en løbende forskningsbaseret monitering af udviklingen af biodiversiteten, så der opnås en bedre viden om både kort- og langsigtede, biodiversitetsmæssige effekter af etableringen af naturnationalparkerne. Det vil herved være muligt at overvåge om biodiversiteten udvikler sig som forventet og man vil undervejs på baggrund heraf undtagelsesvist kunne iværksætte justerende tiltag (fx justering af græsningstrykket).

Videre proces

I forbindelse med det forestående arbejde med udvælgelse, planlægning og etablering af de mindst 15 Naturnationalparker som regeringen har lovet vil DN forholde sig til de respektive forslag individuelt, insistere på inddragelse af fagrelevante biodiversitetsforskere, indgå i en dialog mellem de relevante lokalafdelinger, HB og sekretariatet og generelt arbejde for og bidrage til en åben, transparent og borgerinddragende proces.